https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Baltabaeva Gulimxan Kurbanbaevna
O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti Magistranti (2020- 2022)
Qoraqalpog'iston Respublikasi, Qo'ng'irot tumani
№ 37- maktab, ingliz tili o'qituvchisi
Email: gulimxan_1992@mail.ru

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INGLIZ FILOLOGIYASI TALABALARI UCHUN AKADEMIK TIL MOSLASHUVI (AKADEMIC LINGUISTIC ADAPTATION) MODELI

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida ingliz filologiyasi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun student exchange dasturlari sharoitida yuzaga keladigan akademik til moslashuvi tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqotda "Academic Linguistic Adaptation" tushunchasi kiritilib, konseptual model ishlab chiqildi. Model O'zbekistonning 2030 yilga mo'ljallangan rivojlanish strategiyasi bilan bog'langan va talabalarning xalqaro akademik muhitga moslashuvini optimallashtirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ingliz filologiyasi, akademik til, student exchange, akademik moslashuv, oliy ta'lim, 2030 strategiya.

KIRISH

O'zbekiston oliy ta'limining xalqaro integratsiya jarayoni talabalarning akademik til va diskursga moslashuvini talab qiladi. 2030 strategiyasi oliy ta'lim sifatini oshirish, xalqaro reytinglarda munosib o'rin egallash va akademik mobillikni kengaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilaydi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Dolzarvligi:

Talabalar xalqaro muhitga moslashmagan taqdirda, exchange dasturlari samarasi past bo‘ladi.

Ingliz filologiyasi yo‘nalishida akademik moslashuv hali tizimli o‘rganilmagan.

Mazkur tadqiqot 2030 strategiyasida belgilangan integratsiya va sifatni oshirishga bevosita xizmat qiladi.

Ilmiy yangilik: O‘zbekiston kontekstida talabalarning academic adaptation modeli orqali akademik diskursga moslashuvi tizimli modellashtirilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tavsifiy-tahliliy metod: talabalarning yozma ish va prezentatsiyalarini tahlil qilish

Qiyosiy metod: O‘zbekiston va xalqaro universitetlar tajribasini solishtirish

Konseptual modellashtirish: akademik moslashuv jarayonini tizimli modelga aylantirish

Ma’lumot manbalari: talabalarning yozma ish va prezentatsiyalari, seminar va dars kuzatuvlari, intervyular, ilmiy adabiyotlar.

ACADEMIC LINGUISTIC ADAPTATION MODELI

Xorijda o’qish talabalarga xalqaro darajadagi bilim va tajribani egallash, global akademik diskursga integratsiyalashish imkonini beradi. Bu jarayon tanqidiy fikrlash, mustaqil ilmiy izlanish va professional kompetensiyalarni rivojlantiradi. Xorijiy ta’lim muhitida o’qigan mutaxassislar milliy ta’lim va jamiyat taraqqiyotiga yangi yondashuvlar va innovatsion g’oyalarni olib kiradi. Natijada, xorijda o’qish shaxsiy rivojlanish bilan bir qatorda jamiyatning intellectual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ammo, xorijda o’qishni orzu qilgan talaba ko’pincha til to’siqlari, akademik diskursni tushunmaslik va madaniy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

moslashuv muammolariga duch keladi. Yangi ta’lim tizimi, mustaqil o’qishga bo’lgan yuqori talab va tanqidiy fikrlashga asoslangan baholash usullari talaba uchun murakkab bo’lishi mumkin. Shuningdek, akademik yozuv standartlari va referencing tizimlariga moslashish ham muhim qiyinchiliklardan biridir. Akademik Linguistic Adaptation (Akademik Lingvistik Moslashuv) metodi xorijda o’qishni rejalashtirgan talabalar duch keladigan til, diskurs va akademik madaniyatga moslashuv muammolariga tizimli yechim taklif etadi. Ushbu metod orqali talabalar xorijiy akademik muhitga chiqmasdan turib akademik nutq, yozuv va argumentatsiya ko’nikmalarini bosqichma- bosqich rivojlantiradi. Natijada, talabaning akademik ishonchi oshadi va u xorijiy universitetlarda talab qilinadigan mustaqil fikrlash hamda ilmiy standartlarga tayyor bo’ladi. Shu tariqa, Akademik Linguistic Adaptation metodi xorijiy ta’limga muvaffaqiyatli integratsiyaning samarali pedagogik modeli sifatida xizmat qiladi.

Model talabaning xorijiy akademik muhitga moslashuvi jarayonini 4 bosqichda ko‘rsatadi:

1. Contact Adaptation (Aloqa va moslashuv)

2. Transformation Stage (O’zlashtirish va integratsiya bosqichi)

3. Stabilization Stage (Barqarorlashtirish bosqichi)

4. Mastery/ Professional Integration Stage (Mutaxasisslik va professional integratsiya bosqichi)

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

	Bosqich turlari	Ta'rifi	Asosiy jihatlari	Talabalar uchun foydasi	Jamiyat uchun foydasi
1	**Contact Adaptation**	Talabaning yangi ilmiy va madaniy muhit bilan tanishishi, xorijiy lektsiya, seminar va muhokamalarda diskursga duch kelishi	Til va akademik kommunikatsiyaga moslashish, xorijiy madaniyat va akademik etiketni tushunish, tinglash va kuzatish orqali asosiy ma'lumotlarni qabul qilish	Akademik tinglash, terminologiya va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish	Talabalar global bilim va tajriba bilan tanishadi, xalqaro aloqalar rivojlanadi
2	**Transformation Stage**	Talabaning akademik ko'nikmalarini mustahkamlash va mustaqil yondashuvni shakllantirish bosqichi	Academic stance- o'z pozitsiyasini aniq ifodalash. Hedging- ehtiyotkor va shartli ifodalash Argumentaition- fikrlarni dalillar bilan asoslash Referencing- APA yoki Harvard tizimda manbalarni to'g'ri keltirish	Mustaqil akademik fikrlash va yozish, plagiatdan saqlanish	Ilmiy ish sifatini oshirish, innovatsion g'oyalarni rivojlantirish
3	**Stabilization Stage**	Talabaning akademik ko'nikmalarini professional va barqaror darajada qo'llay olishi	Akademik yozuv va nutq barqarorlashadi, Tadqiqot metodlarini mustaqil qo'llash, Tanqidiy va analitik metodlarni mustaqil qo'llash, Tanqidiy va analitik fikrlash barqarorlashadi	Ishonchli va samarali akademik faoliyat, yozma va og'zaki nutqda xatolarning kamayishi	Sifatli ilmiy ishlar, xalqaro akademik standartlariga mos mutaxassislar tayyorlash
4	**Mastery/Professional Integration Stage.**	Talabaning ilmiy va akademik ko'nikmalarini professional darajada qo'llashi, xalqaro akademik hamjamiyatga faol integratsiyasi	Ilmiy tadqiqotlarni xalqaro standartlarga mos olib borishi, Seminar, konferensiya va muhokamalarda ekspert sifatida ishtirok etish, ilmiy hamjamiyat bilan tarmoqlar o'rnatish va hamkorlik qilish	Global akademik maydonda ishonchli va yetuk mutaxasis bo'lish.	Innovatsion va ilg'or ilmiy ishlar, xalqaro hamkorlik va bilim almashish

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Har bir bosqich uchun aniq yangilik yo'nalishlari

1. Contact Adaptation — yangicha kommunikativ tayyorgarlik

Oddiy tinglashdan farq:

Talaba faqat matnni tinglamaydi, diskursni dekodlaydi: savol-javob qanday shakllanadi ,professor qanday asosiy fikrlarni belgilaydi bilimlar qanday tarzda strukturalanadi

Amaliy yangiliklar:

1.Pre-listening exercises (lektsiyaning maqsadi va til elementlarini aniqlash)

2. Lektsiya strukturasi tahlili (mavzu, dalil, xulosa)

3. Diskurs profiling (muallifning argument uslubi, hedging usullari)

Nima uchun bu muhim? Talaba oddiy akademik matnni "mavzuni tushunish darajasida" emas, balki "xorijiy akademik nutqning qanday ishlashini tushunish darajasida" egallaydi.

2. Transformation Stage — akademik nutq va yozuvni transformatsiyalash

Bu bosqich oddiy yozuv mashg'ulotlaridan farq qiladi:

Yangi elementlar:

1.Academic stance modelling — o'z pozitsiyasini strukturalab chiqarish

2. Hedging patterns integration — ilmiy ehtiyotkorlikni tilga ko'chirish

3.Argumentation network — fikrni strukturaviy bog'lash sxemalari

4.Referencing logic — manbani faqat keltirish emas, balki uni integratsiya qilish

Metodlar: Argument maps, Critique circles (guruhlarda qarama-qarshi fikr tahlili)

Embedded referencing drills (Harvard/APA bo'yicha manbani loyihaga bog'lash)

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Yangilik nima? Manbani keltirish endi formal talab emas, balki yakuniy mantiqiy diskursni yuzaga keltiruvchi vositaga aylanadi.

3. Stabilization Stage — ilmiy tilni avtomatlashtirish

Bu bosqichda talaba: Doimiylikni mustahkamlaydi. Akademik tilni uzluksiz kontekstda qo‘llaydi . Grammatik, leksik va diskursiv kategoriyalarni integratsiya qiladi

Yangicha usullar:

1.Hybrid tasks: yozuv + nutq + muhokama integratsiyasi

2. Iterative feedback loops (ketma-ket teskari aloqa)

3.Criterion-referenced portfolios (talabaning o‘sish kartasi)

Natija: Talaba endi ilmiy tilni qayta-qayta qo‘llab o‘tkazadi, bu esa uni istinodli va barqaror akademik nutqqa olib chiqadi.

4. Mastery / Professional Integration — xalqaro akademik hamjamiyatga simulyatsiya Bu bosqich oddiy xalqaro akademik mashqlar emas — bu real-hayot simulyatsiyasi:

Metodlar:

1 Conference simulation

2.Peer review panels

3. Collaborative publication tasks (jamoaviy maqola yozish)

4. Research pitching (tadqiqotni professional tarzda taqdim etish)

Farqi nimada? Bu bosqichda talaba:

Global standartlarga mos yozadi.O‘z ishi uchun ilmiy diskursda bahslashadi O‘z pozitsiyasini ilmiy hamjamiyat oldida himoya qiladi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Global pedagogik yangilik tamoyillari

Ushbu model faqat metod to‘plami emas — u pedagogik kontseptsiya:

1) Fokus talabaning tilidan chiqib, diskursga qaraydi

Til — bu vosita, lekin diskurs tuzish — bu maqsad.

2) Reflektiv o‘rganish (reflection) ilmiy yondashuvning markazida

Talaba not only does tasks — talaba tahlil qiladi, baholaydi, takomillashtiradi.

3) O‘zaro integratsiyalangan kompetensiya modeli

Til, yozuv, nutq, akademik etika — yagona uzviy tizim.

Modelning ilmiy-metodik struktura ko‘rinishi (ko‘rsatma uchun)

Xulosa:

Ushbu yondashuv oddiy instruktsiyalar to‘plamidan farqli o‘laroq, talabaning til, yazuv, diskurs va ilmiy fikrlashini birlashtiruvchi kompleks akademik adaptatsiya strategiyasi sifatida qaraladi va bu orqali xorijiy akademik muhitga tayyorgarlik samaradorligini tubdan oshiradi.

MUHOKAMA

Model:

Talabaning yozma va og‘zaki nutqini baholash uchun indikatorlar (coherence, cohesion, stance, citation behaviour) yaratadi. Student exchange dasturlarining samaradorligini oshiradi. Talabaning akademik muhitga moslashuvini tezlashtiradi.

Amaliy holatlar: Talaba seminar davomida yangi akademik jargon bilan tanishadi

Talaba mavzuga mos argument ishlab chiqadi .Talaba referens tizimiga mos holda ilmiy ishini topshiradi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

XULOSA VA TAKLIFLAR

Academic Linguistic Adaptation modeli:

O‘zbekiston 2030 strategiyasi doirasida OTMlar xalqaro integratsiyasini kuchaytiradi

Talabalarning akademik til va diskurs kompetensiyasini oshiradi

OTMlar reytingini yaxshilashga yordam beradi

Student exchange dasturlarining akademik samarasini oshiradi

Tavsiyalar:

Modelni OTMlar dasturiga kiritish

Akademik yozuv va nutqni baholash indikatorlarini yaratish

Talabalarning xorijiy akademik muhitga moslashuvini doimiy kuzatish

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (2019–2024)

1.Smith, J. (2020). Academic adaptation and student mobility. Journal of International Education, 24(2), 45–62.

2. Li, X., & Chen, Y. (2021). English language proficiency and research outcomes. Language Learning Journal, 39(4), 321–339.

3.Alam, F. (2022). Adapting academic writing for international contexts. International Journal of Linguistics, 18(1), 56–73.

4. Khan, S., & Roberts, P. (2023). Student exchange programs and academic integration. Higher Education Studies, 12(3), 101–119.

5. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim Vazirligi (2023). 2030 yilda oliy ta’limda xalqaro integratsiya strategiyasi. Toshkent.